11/04/2021

Ο πνευματικός αγώνας κατά την Κλίμακα του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου

/ Πνευματικά Αποσπάσματα

+Σπυρίδωνος Δημ. Κοντογιάννη

Αν ο αγώνας της επιβιώσεως άρχισε σκληρός και αδυσώπητος για το ανθρώπινο γένος, μετά την παρακοή, αφού, κατά τη δίκαιη και φιλάνθρωπη απόφαση του Θεού, «η γη ανέτειλε ακάνθας και τριβόλους» και ο Αδάμ θα έπρεπε να τρώγη τον άρτο του «εν λύπαις» και «εν ιδρώτι του προσώπου» του, η επιστροφή στην προπτωτική απάθεια και η μετοχή στην άκτιστη και αιώνια δόξα του Τραδικού Θεού, η κατά χάριν θέωση, για την οποία τον προώριζε η θεία αγάπη, έγινε δρόμος δύσβατος και αιματηρός, σπαρμένος με τις άκανθες των συμφύτων, πλέον, της πεπτωκυίας ανθρωπίνης φύσεως παθών και ναρκοθετημένος με τις παγίδες και τις ενέδρες των ληστών δαιμόνων.

«Εἰς τοῦτο ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ Θεός», γράφει ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, «ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως καὶ τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι, καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν». Στό σκοπό αὐτό, τόν ὁποῖο ματαίωσε ὁ πόθος τῆς ἰσοθεΐας καί ἡ παρακοή, ἀποβλέπει τό σχέδιο τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τά μέσα γιά τήν πραγμάτωση τῆς ὑψίστης αὐτῆς προοπτικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου τά παρέχει ἡ Ἐκκλησία μας, διά τῆς διδασκαλίας, τῆς ζωῆς καί τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων της, ἀπαιτεῖται, ὅμως, καί ἡ ἐλεύθερη βούληση καί ὁ προσωπικός ἀγώνας τῶν πιστῶν. Στήν Ἁγία Γραφή καί στά πατερικά συγγράμματα ἡ ἔννοια τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη μέ τήν κατά Θεόν ζωή τοῦ πιστοῦ. Ἡ δεδομένη ἐμπαθής κατάσταση καί ἡ ροπή μας πρός τό κακό δημιουργεῖ τήν ἀναγκαιότητα τῆς πάλης κατά τῶν παθῶν, γιά τήν μεταποίησή τους σέ ἀρετές. Ἀγώνας, βεβαίως, δέν σημαίνει δυνατότητα αὐτοσωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστός καί μόνον ὁ Χριστός σώζει καί ἁγιάζει, ἀλλά ζητεῖ καί τήν ἀνθρώπινη συμβολή, μέ τήν πίστη, μέ τή συνειδητή συμμετοχή στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί μέ τήν αὐτοπροαίρετη καί συνεχῆ προσπάθεια βιώσεως τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν. Χαρακτηριστικοί εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως», «τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι...», «Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς... δι᾽ ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν».

Στο βιβλίο «Κλίμαξ», στο θαυμάσιο αυτό ασκητικό σύγγραμμα του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου, που κατέχει εξέχουσα θέση στην ασκητική γραμματεία, είναι κυρίαρχη η έννοια του πνευματικού αγώνος. Η συχνή χρήση, άλλωστε, των όρων «πύκτης», «αθλητής», «πολεμιστής», «μάχαιρα», «όπλον», «ασπίς», «ξίφος», «ρομφαία», «τόξον», «βέλος» και ο ωραίος τίτλος «Κλίμαξ» είναι ενδεικτικά του πως βιώνει ο Όσιος συγγραφέας -μοναχός ο ίδιος- και πως πραγματεύεται τα της Μοναχικής Πολιτείας. Απευθύνεται σε μοναχούς, και κυρίως σε υποτακτικούς, όπως ο ίδιος αναφέρει, αλλά όχι λιγώτερη ωφέλεια έχει να προσφέρη και σε κάθε συνειδητό και αγωνιζόμενο Χριστιανό. Ο χαρακτηρισμός της πορείας προς την τελείωση, ως κλίμακος, δηλώνει ότι ο αγωνιστής, μοναχός ή κοσμικός, δεν κατακτά εξ’ αρχής και ακόπως την αγιότητα, όπως κανείς δεν μπορεί να ανεβή διά μιάς μια σκάλα, αλλά βαθμιαία και σταδιακά, με ισόβιους μόχθους και υπομονή, αρχίζοντας από την εκκοπή των παθών και καταλήγοντας στην απάθεια και στις ελλάμψεις των υπερφυσικών χαρισμάτων. «Ουδείς κλίμακα υφ’ εν ποτε ανελθείν δεδύνηται». «Χρόνω και υπομονή και κατά μικρόν τα ειρημένα εν ημίν προσγίνονται και τελειούνται».

Ο αγώνας ή άλλως η πνευματική εργασία απαιτεί, κατά τον Άγιο Ιωάννη, ως

βασικές προϋποθέσεις την προαίρεση και τον πόθο της σωτηρίας εκ μέρους του ανθρώπου και την βοήθεια εκ μέρους του Θεού. Η συνεργία του Θεού είναι δεδομένη, αλλά μόνο όταν προηγηθή η θέληση του ανθρώπου. Λέγει σχετικά στον περί διακρίσεως λόγο: «Πάσης πνευματικής εργασίας ορωμένης τε και νοουμένης προηγείται πρόθεσις οικεία και πόθος άριστος, μετά συνεργίας Θεού γινόμενα· των γαρ προτέρων μη καταβληθέντων το δεύτερον επακολουθείν ου πέφυκεν». Βεβαίως ο Θεός δεν παύει να μεριμνά για τη σωτηρία όλων και να δίνη με ποικίλους τρόπους ευκαιρίες μετανοίας στον καθένα. Εδώ ο Άγιος θέλει να τονίση τον σεβασμό του Θεού προς την ελευθερία του ανθρωπίνου προσώπου. Ο Θεός «πάντας ανθρώπους θέλει σωθήναι και εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν», αλλά δεν αναγκάζει κανένα.

Σκοπός της συγγραφής του έργου είναι η πνευματική ωφέλεια των Μοναχών. Και αποδεικνύεται άριστος και διακριτικός παιδαγωγός ο Άγιος Ιωάννης, μεθοδικός διδάσκαλος, φιλόστοργος πατέρας, χριστομίμητος ποιμένας και σοφός ιατρός, καθ’ όσον ο λόγος του είναι το απόσταγμα της μακροχρόνιας μοναχικής του πείρας, των υπέρ άνθρωπον ασκητικών του παλαισμάτων, της αναβάσεώς του στην κορυφή της θεοδρόμου κλίμακος των αρετών και της εμπειρίας της ελλάμψεως του Ακτίστου Φωτός της Θεότητος. «Διδάσκαλός εστιν όντως», λέγει «ο νοεράν δέλτον γνώσεως δακτύλω Θεού, ήγουν ενεργεία ελλάμψεως εξ αυτού κομισάμενος και των λοιπών βιβλίων ανενδεής γενόμενος». Όντως την δέλτο της γνώσεως έλαβε στο Πανεπιστήμιο της Ερήμου ο Άγιος, υπογεγραμμένη «τω δακτύλω του Θεού», γι’ αυτό και ο αυθεντικός λόγος του οδηγεί με ασφάλεια τις ψυχές στη σωτηρία. Εμπειροπόλεμος πολεμιστής στα πεδία των μαχών υπέρ της εν Χριστώ ελευθερίας και ολοθρευτής των δαιμόνων, προβάλλει μέσα από το έργο του ως ικανώτατος στρατηγός, για να καταρτίση στην τέχνη του πνευματικού πολέμου την παράταξη των αγωνιστών του Χριστού. Γνωρίζει τις μεθοδείες και τις πανουργίες του παγκακίστου εχθρού της σωτηρίας μας διαβόλου και αποκαλύπτει τις πονηρές παγίδες του. Με τον φωτισμό του Παναγίου Πνεύματος αναδεικνύεται μοναδικός ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής και, με τον εντοπισμό των παθών και αδυναμιών, αλλά και με τη γνώση των μέτρων και χαρισμάτων της ψυχής, προτείνει κατάλληλα φάρμακα και πνευματικά αγνωνίσματα. Στον 26ο λόγο του συνιστά στους αγωνιζομένους την επίγνωση της πνευματικής τους καταστάσεως: «Εν πάσι τοις πάθεσι και πάσαις ταίς αρεταίς εαυτούς εκζητούντες μη παυσώμεθα, που τυγχάνομεν· εν αρχή η εν μεσότητι η εν τέλει». Και σε άλλο λόγο: «Κλίμακα αναβάσεως πεπελέκηκα· έκαστος δε λοιπόν βλεπέτω εν ποία βαθμίδι έστηκεν».

Εχθρός και αντίπαλος στον αγώνα είναι ο παλαιός άνθρωπος, με τα πάθη και τις αδυναμίες που έγιναν δεύτερη φύση, και ο διάβολος που διαρκώς αντιστρατεύεται

στο έργο της σωτηρίας των ανθρώπων. Η πάλη δε είναι ισόβια και σκληρή, διότι «ουκ έστιν ημίν προς αίμα και σάρκα, αλλά προς τας αρχάς, προς τας εξουσίας, προς τους κοσμοκράτορας του σκότους του αιώνος τούτου, προς τα πνευματικά της πονηρίας εν τοις επουρανίοις».

Δεν αγνοεί ο Άγιος ότι όλοι δεν φθάνουν στα ίδια πνευματικά μέτρα. Άλλωστε, στην παραβολή του σπορέως ο Κύριος με τις εικόνες της σποράς παριστά τις διαβαθμίσεις της πνευματικής κατάστάσεως στους Χριστιανούς: «ο μεν (καρποφορεί) εκατόν, ο δε εξήκοντα, ο δε τριάκοντα». Ανάλογα είναι και τα χωρία της Κλίμακος: «Ου πάντας μεν απαθείς γενέσθαι δυνατόν· πάντας δε σωθήναι και Θεώ διαλλαγήναι ουκ αδύνατον». «Είδον τρεις αδελφούς ζημιωθέντας· και ο μεν ηγανάκτει, ο δε έμενεν άλυπος, ο δε πολλήν την χαράν εκαρπούτο». «Ευσεβών μεν το παντί αιτούντι διδόναι, ευσεβεστέρων δε και τω μη αιτούντι· το δε από του αίροντος μη απαιτείν, και μάλιστα δυναμένους, τάχα των απαθών μόνων ίδιον καθέστηκεν». «Τρεις έγωγε ομοθυμαδόν εώρακα μοναχούς ατιμασθέντας· και ο μεν δέδηκται μεν και τετάρακται, σεσιώπηκε δε· ο δε εχάρη μεν εαυτού χάριν, λελύπηται δε περί του λοιδορήσαντος· ο δε τρίτος την του πλησίον βλάβην ανατυπώσας, εδάκρυσε θερμώς· και ην ιδείν φόβου και μισθού και αγάπης εργάτας».

Είναι απαραίτητο να γνωρίζη ο αγωνιζόμενος τις δυνάμεις του και αναλόγως να επιχειρή την ανάβαση της κλίμακος, με τους τρόπους που προσιδιάζουν στην ιδιοσυγκρασία και στις δυνάμεις του. Η άκαιρη επιμονή σε αγώνες υπέρ δύναμιν ασφαλώς δεν είναι εκ Θεού και προδίδουν υπερηφάνεια και εμπιστοσύνη στις δυνάμεις μας. Η εκ δεξιών κλοπή είναι συχνή παγίδα του διαβόλου, για να παρασύρη σε αδιάκριτη ανευλόγητη άσκηση και να οδηγήση τελικά στην πλάνη. Ακόμη και η επιλογή του πνευματικού οδηγού και του τόπου ασκήσεως (προκειμένου περί Μοναχού) συμβουλεύει να γίνεται βάσει του χαρακτήρος και της ιδιοσυγκρασίας του προσερχομένου στην Μοναχική ζωή. Σε χαρακτήρες σκληρούς και υπερήφανους δεν ωφελεί η υποταγή σε πράο και συγκαταβατικό Γέροντα, αλλά σε ελεγκτικό και ανυποχώρητο και σε Κοινόβιο με απότομους αδελφούς, για να καμφή το αγέρωχο φρόνημα. Οι επιρρεπείς στη λαγνεία χρειάζονται ασκητικό και αυστηρό στη νηστεία Γέροντα. Όσοι πολεμούνται από το θυμό, την οίηση, την υποκρισία και τη μνησικακία δεν πρέπει να τολμήσουν ούτε «ίχνος ησυχίας».

Ο Άγιος Ιωάννης, αν και «πεπελέκηκε» την Κλίμακά του σε τριάντα βαθμίδες πνευματικής αναβάσεως, ανάλογες των επί μέρους αρετών, για να διδάξη, όπως ο ίδιος λέγει, «την των αρετών πνευματικήν σύνθεσιν», συγκεφαλαιώνει, συμφωνώντας και με τους άλλους νηπτικούς Πατέρες, όλα τα πάθη στα τρία πρωταρχικά, την φιληδονία, την φιλαργυρία και την κενοδοξία, και σε τρία μέτωπα τον αγώνα για την θεραπεία του τριμερούς της ψυχής, του επιθυμητικού, του θυμικού και του λογιστικού, διά της

αποκτήσεως των τριών βασικών μεγάλων αρετών, «των μητέρων των αρετών», εγκρατείας, ταπεινοφροσύνης και αγάπης. «Τη Τριάδι τη Αγία», λέγει, «κατά των τριών διά των τριών οπλισώμεθα».Ο συνετός άνθρωπος, συνεχίζει, αγωνίζεται περισσότερο να αποκτήση τις μητέρες των αρετών, για ν' ακολουθήσουν, φυσικώ τω τρόπω, και οι θυγατέρες. Θεωρεί δε ως το πιο ολέθριο πάθος, ως «πάντων των κακών αρχηγόν και τελείωσιν» την υπερηφάνεια ή άλλως οίηση, στην οποία οδηγεί αυξανόμενη η φιλοδοξία.

Η υπερηφάνεια, αυτή και μόνη, είναι ικανή να αναπληρώση τον τόπο όλων παθών στην ψυχή εκείνου που δεν θα την πολεμήση.

Συνιστά ιδιαίτερη προσοχή στην γνησιότητα και καθαρότητα του αγώνος ο Άγιος Ιωάννης, δηλαδή, στο να μην νουθεύεται η εργασία των αρετών από υποκρυπτόμενα πάθη.«Ώσπερ ύδωρ εκ πηγών απαντλούντες», λέγει, «έστιν ότε λεληθότως και τον λεγόμενον βάτραχον συνηντλήσαμεν, ούτω και τας αρετάς κατεργαζόμενοι, πολλάκις συμπεπλεγμένας αυταίς αφανώς τας κακίας μετερχόμεθα. Οίόν τι λέγω· τη ξενοδοχεία η γαστριμαργία συμπλέκεται, τη αγάπη η πορνεία, τη διακρίσει η δεινότης, τη φρονήσει η πονηρία, τη πραΰτητι η υπουλότης και νωθρότης και οκνηρία και αντιλογία και ιδιορρυθμία και ανηκοΐα, τη σιωπή της διδασκαλίας ο όγκος, τη χαρά η οίησις, τη ελπίδι η οκνηρία, τη αγνεία η πικρία, τη ταπεινοφροσύνη η παρρησία· τούτοις δε πάσιν, ώσπερ κοινόν κολλύριον, μάλλον δε δηλητήριον, η κενοδοξία συνέπεται».

Δεν αποκρύπτει ο Άγιος την δριμύτητα του αγώνος και τους πόνους που περιμένουν τους αγωνιστές. Βία και ακατάπαυστες οδύνες, ιδιαίτερα στην αρχή, μόχθος και πολλή αόρατη πικρία. Σκληρός και πιεστικός, αλλά και ελαφρός συγχρόνως ο αγώνας, πικρό και γεμάτο δάκρυα το ποτήρι της κατά Θεόν ζωής. Προχωρώντας, όμως, η ειρήνη των αρετών και η γλυκύτητα της Χάριτος του Θεού κάνουν πιο εύκολη την πνευματική εργασία, έως ότου νεκρωθή η αμαρτία μέσα μας και εισέλθουμε στο χώρο της μακαρίας απαθείας, όπου «μετά πάσης χαράς και σπουδής και πόθου και φλογός ταύτας (τας αρετάς) κατεργαζόμεθα». Το μάκρος της οδού, ο κόπος, το ευόλισθο της ανθρωπίνης φύσεως, οι πειρασμοί και οι πλεκτάνες του διαβόλου δεν πρέπει να φοβίζουν τον αγωνιστή. Ο Χριστός, ο αγωνοθέτης, το πρότυπο και ο διδάσκαλος, το κέντρο της ζωής μας, ο σκοπός και ο στέφανος του αγώνος μας είναι και ο ανίκητος σύμμαχός μας στον αδυσώπητο πόλεμο κατά της αμαρτίας. Με αδίστακτη πίστη και ανάθεση της αδυναμίας μας στην δική του παντοδυναμία να ζητούμε την βοήθειά Του και θα την έχουμε, και μάλιστα πολύ περισσότερο απ' όσο αξίζουμε. Παιδαγωγός και αλείπτης στον αγώνα μας είναι κατ' ουσίαν ο ίδιος ο Θεός. Παρακολουθεί άγρυπνα την πορεία

μας, μας ενισχύει και δεν επιτρέπει στον διάβολο να μας πειράξη περισσότερο απ' όσο αντέχουμε. Για την κάθε αγωνιζόμενη ψυχή, εν τη πανσοφία και αγάπη Του, βρίσκει τα κατάλληλα μέσα βοηθείας και παιδαγωγίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε σχετικά χωρία της Κλίμακος: «Κρύπτει ο Θεός εξ οφθαλμών ημών πολλάκις και άπερ κεκτήμεθα καλά», για να μας προφυλάξη από την κενοδοξία, προλαβαίνει, ενίοτε, και εκπληρώνει αιτήματα υπερηφάνων, πριν τα ζητήσουν, για να μην τα λάβουν με την προσευχή και αυξήσουν την οίησή τους.

Στο πρώτο λόγο περί αποταγής θέτει τα θεμέλια και τις προϋποθέσεις του αγώνος. Αποταγή για τους μοναχούς είναι η άρνηση του κόσμου και η προσέλευση στο στάδιο της μοναχικής ασκήσεως. Για τους εν τω κόσμω πιστούς θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ως αποταγή γενικώς το εισαγωγικό Μυστήριο του Αγίου Βαπτίσματος, κατ' ουσίαν δε, ιδιαίτερα σήμερα που πολύ λίγοι Χριστιανοί έχουν συναίσθηση του τι σημαίνει Βάπτισμα και χριστιανική ιδιότητα, την μετάνοια και την ανάληψη συνειδητού αγώνος για την σωτηρία, υπό την καθοδήγηση Πνευματικού πατρός.

Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ἀναφορά τοῦ Ἁγίου στίς τρεῖς ἀποταγές. **Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἀποταγή ὅλων τῶν πραγμάτων καί τῶν ἀνθρώπων, καί αὐτῶν ἀκόμη τῶν γονέων, δεύτερη ἡ ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος καί τρίτη ἡ ἀποταγή τῆς κενοδοξίας.** Οἱ τρεῖς αὐτές ἀποταγές ἰσχύουν ἕν τινι μέτρῳ καί γιά τούς Χριστιανούς τοῦ κόσμου, διότι συμφωνοῦν μέ τόν λόγο τοῦ Κυρίου «ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος» καί **«..ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου οὐκ ἔστι μου ἄξιος».** Τήν ὁλοκληρωτική καί μοναδική ἀγάπη πρός Ἐκεῖνον πάνω ἀπ᾽ ὅλα κι ἀπ᾽ ὅλους, καί τήν ἀπάρνηση τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐγώ τήν ἀπαιτεῖ ὁ Χριστός ἀπό κάθε Χριστιανό. Πρωταρχικῆς σημασίας γιά τήν πνευματική πρόοδο εἶναι ἡ βάση, στήν ὁποία θά στηρίξη ὁ ἀγωνιζόμενος, μοναχός ἤ κοσμικός, τήν κλίμακα τῆς πνευματικῆς του ἀναβάσεως. Μέ ποιά κίνητρα, δηλαδή, καί γιά ποιό σκοπό ἀναλαμβάνει τόν ἀγῶνα του. Τρεῖς κατηγορίες ἀγωνιστῶν διακρίνουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες, τῶν δούλων, τῶν μισθωτῶν καί τῶν υἱῶν. **Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή, δοῦλοι εἶναι ὅσοι τηροῦν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ ἀπό τόν φόβο τῶν τιμωριῶν τῆς κολάσεως, μισθωτοί ὅσοι ἀγωνίζονται γιά τήν μέλλουσα ἀνταπόδοση καί υἱοί ἐκεῖνοι πού εἶναι ἑνωμένοι μέ τόν Θεό ἀπό ἀγάπη πρός Αὐτόν καί ἀπό τήν διάθεση καί ἕξη τῆς ψυχῆς τους πρός τό ἀγαθό**. Τήν αὐτή διάκριση συναντοῦμε καί στόν Ἅγιο Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος μᾶς τίς περιγράφει μέ τήν ἀπαράμιλλη παραστατικότητά του: **«Ὁ μὲν ἐκ φόβου τὴν ἀποταγὴν ποιησάμενος, ἴσως τῷ καιομένῳ θυμιάματι ἔοικεν, ἐν ἀρχαῖς μὲν ἐξ εὐωδίας ἀρξαμένῳ, ὕστερον δὲ εἰς καπνὸν καταλήξαντι· ὁ δὲ δι᾽ ἐλπίδα μισθοῦ, ὀνικὸς μύλος καθίσταται, διὰ παντὸς ὡσαύτως κινούμενος· ὁ δὲ ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενος, εὐθέως πῦρ ἐν προοιμίοις κέκτηται· καὶ ἴσως ἐν ὕλῃ βληθέν, κατὰ πρόσω τὴν πυρὰν σφοδροτέραν**

ἐξάψειεν».

Βασικά, ἐπίσης, γνωρίσματα τοῦ ἀγῶνος, ἀπαραίτητα γιά τήν νικηφόρα ἔκβασή του, θεωρεῖ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τό θάρρος, τήν ἀνδρεία καί τόν ἐνθουσιασμό. Διότι, ὅπως λέγει, «...τοῖς εὐτόνως πολεμοῦσι οἱ τῆς εἰρήνης καὶ γαλήνης περιεπλάκησαν στέφανοι». Ἡ χαυνότητα, καί μάλιστα στήν ἀρχή τοῦ ἀγῶνος, προδιαγράφει τήν ἀποτυχία. Ἡ εἴσοδός στήν πνευματική παλαίστρα νά εἶναι ἀποφασιστική, θαρραλέα καί ὁρμητική, μέ ζῆλο καί μέ χαρά, χωρίς δειλία, ἀμφιβολία ἤ πλαδαρότητα. Διότι ὅταν ἡ ψυχή ἀρχίση μέ ἀνδρεία τόν ἀγῶνα, κι ἄν ἀκόμη στήν πορεία της πρός τήν κορυφή τῆς κλίμακος συμβῆ νά ἀτονήση ἡ ἀγωνιστική της διάθεση, ἡ ἀνάμνηση τοῦ πρώτου ζήλου θά τήν κεντᾶ σάν κεντρί καί θά τήν ἀναθερμαίνη. Μοιάζουν τέτοιες ψυχές μέ ἀετούς πού ἀνανεώθηκαν τά πεσμένα τους φτερά. Συνιστᾶ δέ ὁ Ἅγιος σ᾽ αὐτούς πού συνέβη να ψυχρανθῆ ὁ ἀγωνιστικός τους ζῆλος, νά ἐρευνοῦν σέ ποιές αἰτίες ὀφείλεται αὐτό. Καί μόνο ἄν κλείσουν οἱ θύρες τῆς ψυχρότητος, δηλαδή ἄν διορθωθοῦν τά σφάλματα πού προξένησαν τή συστολή τῆς Θείας Χάριτος ἤ ἀποτιναχθῆ ἡ ἀμέλεια καί ἡ ραθυμία, οἱ ὁποῖες συνήθως μειώνουν τόν ζῆλο, θά ἐπανέλθουν στήν πρώτη δυναμική κατάσταση. Ἡ πίστη, ἐπίσης, καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ βεβαιότητα ὅτι Ἐκεῖνος μᾶς στρατολογεῖ στόν πόλεμο κατά τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ μας καί κατά τοῦ διαβόλου καί ὁ λίγος χρόνος τῆς ἐπί γῆς ζωῆς μας ὑποδαυλίζει τό ζῆλο καί τήν προθυμία στόν ἀγῶνα.

Ἡ σταθερότητα στήν ἀπόφαση ἀπαλλαγῆς ἀπό τά πάθη εἶναι μία ἀπό τίς βασικές προϋποθέσεις τῆς πνευματικῆς προόδου. Μέ τίς εἰκόνες τῆς γυναικός τοῦ Λώτ, πού ἔγινε στήλη ἅλατος ὅταν στράφηκε πρός τά πίσω, καί τῶν Ἑβραίων πού ἐλευθερώθηκαν ἀπό τή δουλεία τοῦ Φαραώ καί φεύγουν ἀπό τήν Αἴγυπτο γιά τή Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας παριστάνεται ἡ ψυχή πού μέ τήν μετάνοια καί τόν συνεχῆ ἀγῶνα φεύγει ἀπό τήν δουλεία τῆς ἁμαρτίας καί πορεύεται πρός τήν Ἄνω Ἰερουσαλήμ. Γιά νά μήν ἐγκαταλείψη τόν ἀγῶνα ὁ ἐργάτης τῆς ἀρετῆς ἔχει ἀνάγκη μεγάλης ὑπομονῆς. Διότι ὁ πνευματικός πόλεμος δέν ἔχει ἀνακωχή, οὔτε τέλος στήν ἐπί γῆς ζωή.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ προτροπή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ὁ πνευματικός ἀγώνας νά ἀρχίζη ἀπό τά νεανικά χρόνια. Κατά τήν νεότητα οἱ σωματικές καί ψυχικές δυνάμεις βοηθοῦν σέ ἐντατικό καί σκληρό ἀγῶνα, τά πάθη δέ εἶναι εὐκολοθεράπευτα, διότι δέν τά ἔχει ἀκόμη ἰσχυροποιήσει καί αὐξήσει ἡ μακροχρόνια ἱκανοποίησή τους. Ἔτσι ὁ ἀγωνιστής συναθροίζει γιά τό γῆρας του καί κυρίως γιά τήν αἰώνια ζωή θησαυρούς ἁγιότητος.

Δεῖγμα γνησιότητος τοῦ ἀγῶνος εἶναι τό νά γίνεται ἐν κρυπτῷ καί νά ἀποφεύγη τόν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων. Μεγαλύτερη δέ ἀξία ἔχει ὁ ἀγώνας πού γίνεται γιά τήν κάθαρση τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἀπό τήν ὑπερηφάνεια καί τά λοιπά ψυχικά πάθη καί

γιά τήν ἀπόκτηση τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς «μητέρας τῶν χαρισμάτων», μέ ἄγρυπνη προσοχή, ὥστε νά ἐντοπίζονται καί τά παραμικρά κινήματα τῆς καρδιᾶς, (55) ἀπό τήν ἄσκηση τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, ὅπως νηστεία, χαμευνία κ.ἄ. Ἀσφαλῶς, ὅλα συντείνουν στόν αὐτό σκοπό, στήν ἁγιότητα, ἀλλά τά σωματικά ἔργα, χωρίς τήν ἐσωτερική καθαρότητα ἀποβαίνουν ματαιοπονία. Πολλοί, παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος, «τὰ ἑαυτῶν σώματα εἰκῆ κατατρίβουσιν, λαθόντες οἱ τάλανες ὡς οὐ πόνοι, ἀλλὰ μᾶλλον ταπείνωσις τῶν τοιούτων μήτηρ καθέστηκεν».

Ὁ ἀγωνιστής ἐπινοεῖ τρόπους γιά νά πολεμήση τά πάθη του καί νά βοηθήση τόν ἑαυτό του στήν πορεία τῆς σωτηρίας. Διδακτικώτατα καί ὡραῖα παραδείγματα μεγάλων «πυκτῶν» μᾶς παραθέτει ἡ Κλίμακα, ὅπως τοῦ μαγείρου ἑνός μεγάλου Κοινοβίου. Ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἔκρινε τόν ἑαυτό του ἀνάξιο γιά κάθε εἴδους ἀνάπαυση, στά πρόσωπα τῶν ἀδελφῶν ἔβλεπε τόν Θεό καί ἡ φωτιά τοῦ μαγειρείου τοῦ ἐνθύμιζε διαρκῶς τό αἰώνιο πῦρ τῆς κολάσεως. Μέ τόν τρόπο αὐτό ἀπέτρεπε κάθε λογισμό πικρίας γιά τό ἐπίπονο διακόνημα πού τοῦ εἶχε ἀνατεθῆ καί διατηροῦσε στήν καρδιά του τό χαροποιό πένθος.

Ἰδιαίτερα βοηθητική στήν πνευματική πάλη εἶναι ἡ συνοίκηση καί συναναστροφή μέ ὁμόφρονες ἀγωνιζομένους ἀδελφούς γιά νά συναμιλλῶνται στά ἀθλήματα τῆς ἀρετῆς καί ὁ ἕνας νά ἐνισχύη, νά παρακινῆ καί νά στηρίζη τόν ἄλλο στίς δυσκολίες.

Ὁ σύντομος χρόνος τῆς ἐπίγειας ζωῆς μᾶς δόθηκε γιά ν᾽ ἀγωνισθοῦμε καί νά κερδίσουμε τή μέλλουσα αἰώνια ζωή. Ὁ πολύτιμος αὐτός χρόνος, πού εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ, ἀξιοποιεῖται μόνο ἄν τόν χρησιμοποιήσουμε γιά τόν ἁγιασμό μας. Χαμένη θεωρεῖται στήν Κλίμακα ἡ ἡμέρα, κατά τήν ὁποία δέν πενθεῖ κανείς γιά τίς ἁμαρτίες του, ἀφοῦ τό κατά Θεόν πένθος εἶναι μιά ἄλλη ἔκφραση τῆς μετανοίας, ἡ ὁποία πρέπει νά εἶναι διαρκής ἐσωτερική κατάσταση. Θαυμάσια εἶναι ἡ περιγραφή καί τό ἐγκώμιο τῆς μετανοίας στήν Κλίμακα. Ἀνανέωση τοῦ Βαπτίσματος, συμφιλίωση μέ τόν Θεό, καθαρισμός συνειδήσεως, ἀπόσβεση τοῦ χρέους τῶν ἁμαρτιῶν, ἐλπίδα, ἀμεριμνησία γιά τά φθαρτά πράγματα τοῦ κόσμου καί βέβαιη σωτηρία. Γνώρισμα τῆς μετανοίας εἶναι ἡ κακοπάθεια (νηστεία, ἀγρυπνία, κόποι), ἡ ἐκούσια ὑπομονή στίς θλίψεις καί στίς ἀτιμίες καί ὁ ἀποκλεισμός κάθε σωματικῆς παρηγορίας. Ἡ μετάνοια εἶναι τό κατ᾽ ἐξοχήν ἔργο τῶν Μοναχῶν, ἀλλά καί ἡ βασική προϋπόθεση τῆς σωτηρίας γιά ὅλους.

Γέννημα τῆς μετανοίας εἶναι τό χαροποιό πένθος, ἡ «ὁσία λύπη» στό ὁποῖο ἀφιερώνεται ὁ ἔβδομος λόγος. Στό κατά Θεόν πένθος ὁδηγεῖ ἡ συναίσθηση τῶν ἁμαρτημάτων, πού ἔγιναν αἰτία νά λυπήση ἡ ψυχή τόν Θεό, καί ἡ μνήμη τοῦ αἰωνίου πυρός. ««Γίνου σύννους», συμβουλεύει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὅποιον ἐπιθυμεῖ τήν ἀληθινή χαρά, διότι «εἴ τις τὸ μακάριον καὶ κεχαριτωμένον πένθος ὥσπερ

διπλοΐδα νυμφικὴν ἐνεδύσατο, οὗτος τὸν τῆς ψυχῆς πνευματικὸν ἐγνώρισε γέλωτα», καί «κατέχων κάτεχε τὴν μακαρίαν τῆς ὁσίας κατανύξεως χαρμολύπην, καὶ μὴ παύσῃ τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας, ἄχρις οὗ μετάρσιον ἐκ τῶν ἐντεῦθεν καὶ καθαρὸν τῷ Χριστῷ παραστήσει σε». Στήν καλλιέργεια τοῦ πένθους καί στήν ἀπόκτηση τῆς ἁγνείας συντελεῖ μεγάλως ἡ ἐνθύμηση τῆς Μελλούσης Κρίσεως καί τῶν τιμωριῶν τῆς Κολάσεως.

Τόν ἀγῶνα τῆς μετανοίας καί τοῦ πένθους βοηθεῖ πολύ, ἐπίσης, ἡ μνήμη τοῦ θανάτου, πού εἶναι μιά σπουδαία ἐσωτερική ἐργασία καί κρατᾶ τόν ἀγωνιζόμενο σέ διαρκῆ νήψη καί ἐγρήγορση. Ἀναγκαιότερη ἀπό ὅλες τίς πνευματικές ἐργασίες τήν θεωρεῖ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης καί μέσο τελειώσεως, γέννημα, ἀλλά καί μητέρα τῆς λεπτολόγου ἐξετάσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τῆς εὐχάριστης ἀποδοχῆς τῆς ἀτιμίας, τῆς προσευχῆς καί τῆς φυλακῆς τοῦ νοός, καί ἰσχυρό πολέμιο τῆς πνευματικῆς ἀναισθησίας. Θεωρεῖ δέ σπουδαῖο ἀγωνιστή ἐκεῖνον πού περιμένει καθημερινά τόν θάνατο καί ἄγιο ἐκεῖνον πού τόν ἐπιθυμεῖ. Ὅποιος παραμένει προσκολλημένος στά γήϊνα δέν εἶναι δυνατόν νά διατηρῆ τή μνήμη τοῦ θανάτου, ἐνῶ ἐκεῖνος πού τήν κάθε μέρα τή θεωρεῖ ὡς τήν τελευταία τῆς ζωῆς του δέν ὑποπίπτει εὔκολα σέ ἁμαρτίες.

Ἡ συνείδηση εἶναι ἀνεκτίμητος σύμβουλος καί πρέπει νά τήν ἔχουμε, μετά τόν Θεό, φρουρό καί γνώμονα στόν πνευματικό ἀγῶνα. Συμβαίνει, ὅμως, ἐνίοτε νά παύη τόν ἔλεγχο καί τότε ἐφιστᾶται ἡ προσοχή, μήπως αὐτό ὀφείλεται σέ κόπωση καί ἄμβλυνσή της, λόγῳ πλήθους ἁμαρτημάτων καί ὄχι σέ καθαρότητα.

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει, ἐπίσης, ἡ αὐτογνωσία. Ὅποιος τήν ἀπέκτησε δέν ξεγελιέται νά ἐπιχειρήση κάτι πού ὑπερβαίνει τίς δυνάμεις του, διακρίνει τά πάθη του καί γνωρίζει ποιά ἀπό αὐτά εἶναι ἰσχυρότερα μέσα του, γιά νά στρέψη τόν ἀγῶνα του πρῶτα ἐναντίον αὐτῶν.

Κάθε πάθος, λέγει ὁ Ἅγιος, ἔχει πολλές καί διάφορες αἰτίες, ἀλλά καί διαφορετικό τρόπο ἀντιμετωπίσεως. Κι ὅπως γιά τήν θεραπεία μιᾶς ἀσθενείας προηγεῖται ἡ διάγνωση καί ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάλογη θεραπευτική ἀγωγή, ἔτσι καί γιά τήν ἐκκοπή τῶν παθῶν χρειάζεται πρῶτα ἡ διάγνωση καί ἐν συνεχείᾳ ἡ κατάλληλη θεραπεία καί ἡ ἀποφυγή τῶν αἰτίων πού τά γεννοῦν καί τά αὐξάνουν. Ὑπάρχουν πάθη, τά ὁποῖα βοηθεῖ καί ἡ ἴδια ἡ φύση μας, ὅπως τά σαρκικά πάθη καί τόν θυμό, ὁπότε χρησιμοποιοῦμε σάν θεραπευτικά μέσα τήν σωματική κακοπάθεια. Γιά τήν θεραπεία τῆς μνησικακίας, εἶναι πολύ βοηθητική ἡ ἀνάμνηση τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Στήν ἐκκοπή τοῦ πάθους τῆς καταλαλιᾶς συντελεῖ ἡ σκέψη ὅτι πολλοί ἁμαρτωλοί μέ τήν μετάνοια ἔγιναν Ἅγιοι, ἡ ἐπίρριψη τῆς κατηγορίας, ὄχι στόν ἄνθρωπο πού ἁμάρτησε, ἀλλά στόν δαίμονα πού τόν ἐξαπάτησε, καθώς καί ἡ ἐπίγνωση τῆς δικῆς μας ἁμαρτωλότητος καί ὁ φόβος ὅτι

σύντομα θά ὑποπέσουμε στά παραπτώματα, τά ὁποῖα κατακρίναμε. Τήν πολυλογία πολεμᾶ τό πένθος καί ἡ μνήμη τοῦ θανάτου, πολλές φορές δέ καί ἡ θλίψη τῆς κοιλίας, ἡ νηστεία δηλαδή, τήν ὁποία βοηθεῖ πολύ ἡ ἐνθύμηση τῆς κολάσεως. «Νευροῦται γὰρ γλῶσσα», τονίζει ὁ Ἅγιος, «ὑπὸ πλήθους ἐδεσμάτων». Ἀπό τό πάθος τοῦ ψεύδους, πού τό γεννᾶ κυρίως ἡ ὑποκρισία, ἀποξενώνει τήν ψυχή ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως. Τήν ἀκηδία, πού εἶναι ἕνα ὀλέθριο πάθος, περιέχει ὅλα τά κακά καί εἶναι ψυχικός θάνατος γιά τόν Μοναχό, θεραπεύει ἡ ὑπακοή, τό κατά Θεόν πένθος, ἡ μνήμη τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ψαλμωδία, τό ἐργόχειρο καί ἡ προσδοκία τῶν μελλόνων ἀγαθῶν.

Ἡ σωματική κακοπάθεια εἶναι ἕνα ἀπαραίτητο μέσο γιά τήν πνευματική ἀνάβαση. Δέν εἶναι, ὅμως, εὔκολος ὁ ἀγώνας τῆς νηστείας καί τῆς ἀγρυπνίας, διότι ἀπαιτεῖ «βία φύσεως». Ἰσχυρό ὅπλο ἐναντίον τῆς κοιλίας εἶναι οἱ σωματικοί κόποι, ἡ ἀγρυπνία, ἡ μνήμη τοῦ θανάτου καί τῆς κρίσεως καί ἡ ἐνθύμηση τῶν ἁμαρτημάτων. Ἐκεῖνο, ὅμως, πού καταργεῖ τελείως τήν γαστριμαργία εἶναι ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τά παραδείγματα μεγάλων ἀσκητῶν πού ἔφθασαν νά δοκιμάζουν τροφή ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἤ καί κατά ἀραιότερα διαστήματα -πρᾶγμα ἀδύνατο γιά τά κοινά ἀνθρώπινα μέτρα- εἶναι τρανή ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας αὐτῆς. Τήν ἄσκηση τῆς ἀγρυπνίας, στήν ὁποία ὁ ἀγωνιστής πρέπει νά ἐπιμείνη ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἀποταγῆς του, ἐνισχύει ἡ ψαλμωδία, ἡ μνήμη τοῦ θανάτου, ἡ ἀνάγνωση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, συχνά δέ καί τό ἐργόχειρο.

Γιά τήν ἀπόκτηση τῆς ἁγνείας, ἡ ὁποία δέν εἶναι ἀνθρώπινο κατόρθωμα, προτείνονται ὡς βοηθητικά μέσα ἡ ἐγκράτεια, ἡ ἀγρυπνία, ἡ προσευχή, ἡ ταπεινοφροσύνη καί ἡ ἀοργησία. Εἰδικά, ὅμως, στό ὑπέρ φύσιν αὐτό ἄθλημα ἡ ἐμπιστοσύνη στίς δυνάμεις μας καί ὁ ἀντιρρητικός πόλεμος κατά τοῦ διαβόλου, ἀποδεικνύεται ματαιοπονία. Ἐδῶ χρειάζεται κυρίως ἡ βοήθεια τοῦ Κυρίου, στόν ὁποῖο ὁ ἀγωνιστής θά ἀναθέση τήν ἀδυναμία τῆς φύσεώς του καί θά στηρίζη τήν ἐλπίδα του. Πολύ σπουδαία εἶναι ἡ παρατήρηση τοῦ Ἁγίου σχετικά μέ τήν ἀπάθεια τοῦ σώματος, δηλαδή τήν ἁγνεία, πού ἀποκτᾶται μέ τήν ἡσυχία καί μέ αὐτή πού εἶναι γέννημα τῆς ὑπακοῆς: «Ἡ μὲν ἐξ ἡσυχίας κατορθουμένη τοῦ σώματος ἀπάθεια, κόσμῳ πολλάκις πλησιάζουσα, οὐκ ἀσάλευτος ἔμεινεν· ἡ δὲ ἐξ ὑπακοῆς προσγινομένη, πανταχοῦ δόκιμος καὶ ἀκράδαντος».

Ἡ δειλία, γέννημα τῆς κενοδοξίας καί τῆς ἀπιστίας, εἶναι πάθος πού ἐνοχλεῖ συνήθως τούς ἡσυχαστές, λόγῳ ἀπουσίας, προφανῶς, ἀνθρώπινης παρηγορίας. Ὅπως ὅλα τά πάθη, ἔτσι καί ἡ δειλία, δέν μπορεῖ νά νικηθῆ διά μιᾶς. Ὡς θεραπευτικό μέσο συνιστᾶ ὁ Ἅγιος τό πένθος καί τήν προσευχή, καθώς καί τήν μετάβαση τοῦ πολεμουμένου ἀπό τό νηπιῶδες αὐτό πάθος στούς τόπους, ὅπου συνηθίζει νά φοβᾶται, πρίν ἀκόμα ξημερώσει.

«Θησαυρό ἀσφαλισμένο σέ ὀστράκινα σκεύη» χαρακτηρίζει τήν ταπείνωση ὁ Ἅγιος Ἰωάννης. Γνωρίσματά της ἡ εὐχάριστη ἀποδοχή τῆς ἀτιμίας, ἡ ἐξαφάνιση τοῦ θυμοῦ καί τέλος ἡ ἔφεση γιά μάθηση καί ἡ «τῶν οἰκείων καλῶν ἀπιστία πιστή». Εἶναι ἡ μόνη ἀρετή πού δέν μποροῦν νά μιμηθοῦν οἱ δαίμονες, ἡ συντομώτερη ὁδός γιά τήν ἀπάθεια, «σίφων οὐράνιος, ἐξ ἀβύσσου ἁμαρτημάτων εἰς οὐρανὸν ἀνενεγκεῖν ψυχὴν δυνάμενος» καί σύμμαχος στόν πόλεμο ἐναντίον ὅλων τῶν παθῶν.

Στόν ἀγῶνα γιά τήν κατάκτηση τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς βαθμίδος τῆς πνευματικῆς κλίμακος, οἱ σφοδρότεροι ἀντίπαλοι εἶναι ἡ κενοδοξία καί ἡ ὑπερηφάνεια, «τὸ τέλος τῶν ἀκαθάρτων παθῶν». Ἡ κατατρόπωση τῶν πολυκεφάλων αὐτῶν θηρίων εἶναι ἡ μόνη ὁδός πρός τήν μακαρία ἀρετή τῆς ταπεινοφροσύνης.

Τό πάθος τῆς κενοδοξίας τρέφουν καί αὐξάνουν οἱ ἔπαινοι καί στήν ἀντιμετώπιση αὐτοῦ τοῦ πειρασμοῦ πρέπει ἰδιαιτέρως νά στρέψη ὁ ἀγωνιζόμενος τήν προσοχή του, διότι προξενεῖ μεγάλη βλάβη. Μόνο οἱ Ἅγιοι καί οἱ Ὅσιοι μποροῦν νά παρέρχονται χωρίς βλάβη τούς ἐπαίνους. Ἡ προφύλαξη τοῦ στόματος, ἡ ἀγάπη τῆς ἀτιμίας, ἡ ἀποφυγή τῶν ἔργων πού ὑποβάλλουν οἱ λογισμοί τῆς κενοδοξίας, ἡ ἐνθύμηση τῶν ἁμαρτιῶν, τό πένθος εἶναι ἰσχυρά ὅπλα κατά τῆς κενοδοξίας. Ἂν δέν πολεμηθῆ τό πάθος τῆς κενοδοξίας, αὐξάνεται καί γεννᾶ τήν ὑπερηφάνεια πού εἶναι «πλούτου καί ἱδρώτων ἀπώλεια», ἀλλά καί πρόξενος αἰώνιας καταδίκης. Ἡ ὑποταγή, ἡ ἀνάγνωση τῶν κατορθωμάτων τῶν Ἁγίων, ἡ ἀτιμωτική καί σκληρή συμπεριφορά ἐκ μέρους τῶν πνευματικῶν ὁδηγῶν, ἡ αὐτομεμψία καί ἡ σκέψη ὅτι τίποτα δέν μποροῦμε νά κατορθώσουμε μόνοι μας καί ὅλα ὅσα ἔχουμε μᾶς δωρήθηκαν ἀπό τόν Θεό εἶναι τά κατάλληλα θεραπευτικά μέσα τοῦ θανατηφόρου ἰοῦ τῆς ὑπερηφανείας. Ἡ ὑπερήφανη ψυχή εἶναι πρόσφορο ἔδαφος καί στούς λογισμούς τῆς βλασφημίας. Συνήθης αἰτία, ἐπίσης, τῶν βλασφήμων λογισμῶν εἶναι ὁ φθόνος τῶν δαιμόνων γι᾽ αὐτό καί συνιστᾶται ἡ περιφρόνησή τους, βοηθεῖ ὅμως καί ἡ ἀκατακρισία στόν ἐναντίον τους πόλεμο .

Ὅποιος ἀγωνίζεται νά φθάση στό λιμάνι τῆς ταπεινοφροσύνης χρησιμοποιεῖ τρόπους καί ἐπιτηδεύματα, εὐχές καί προσευχές, λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης. Ἡ αὐτογνωσία, ἡ ἐνθύμηση τῶν ἁμαρτιῶν, παρ᾽ ὅλο πού ἔχουν συγχωρηθῆ, ἡ

ἀνάμνηση τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀποφυγή τῆς πολυλογίας, ἡ ἀπόκρυψη τῆς σοφίας καί τῶν χαρισμάτων, ἡ ἁπλῆ ὁμιλία, ἡ διαρκής μνημόνευση τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου «ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοι ἐσμεν· ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» καί ἄλλα διάφορα ἐπαινετά τεχνάσματα γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ θησαυροῦ τῆς ταπεινοφροσύνης. Μιά πολύ σημαντική παρατήρηση τοῦ Ἁγίου εἶναι ὅτι τό κατόρθωμα τῆς ταπεινοφροσύνης ἀνήκει μόνο πιστούς Ὀρθοδόξους. Στούς ἑτεροδόξους εἶναι ἀδύνατο νά βρεθῆ ταπείνωση, ὅπως εἶναι ἀδύνατο νά προέλθη φλόγα ἀπό τό χιόνι.

Στόν ἀγῶνα ἡ διάκριση διαδραματίζει οὐσιαστικό ρόλο καί σέ ὅλα τά πράγματα μᾶς χρειάζεται ὁ λύχνος της. «Διακρίσει πολλῇ χρησώμεθα, πότε μὲν ἵστασθαι, καὶ ἐν ποίοις καὶ ἕως τίνος προσπαλαίειν ταῖς τῶν παθῶν ὕλαις ὀφείλομεν, πότε δὲ ὑπεξίστασθαι· ἔστι γὰρ καὶ φυγὴν προκρῖναι διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν». Ἡ διάκριση διδάσκει τό μέτρο καί τόν καιρό τοῦ κάθε ἀγωνίσματος, ὅπως καί τόν κατάλληλο τρόπο θεραπείας γιά κάθε πάθος. Ὅταν ἡ ψυχή καταβάλλεται ἀπό ἁμαρτίες θά ἐνισχυθῆ ἀπό τήν ἐνθύμηση τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ μνήμη τῆς κολάσεως θά τήν ἀπελπίση. Τόν καιρό, ὅμως, πού τήν πολεμᾶ τό πάθος τῆς ὑπερηφανείας, χρειάζεται ὁ φόβος τῆς Κρίσεως. Ὅπως ἡ χρήση τῶν φαρμάκων γιά τίς σωματικές ἀσθένειες ποικίλλει ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἔτσι καί ἡ χρήση τῶν πνευματικῶν φαρμάκων γιά τή θεραπεία τῶν παθῶν. Τό ἴδιο παρασκεύασμα στόν ἴδιο ἄνθρωπο, ὅταν προσφέρεται στόν κατάλληλο καιρό καί στήν ἀπαιτούμενη ποσότητα εἶναι φάρμακο, ἄν ὄχι γίνεται δηλητήριο. Π.χ. ἡ ψαλμωδία, ὅταν εἶναι μέτρια καταπραΰνει τό θυμό, ὅταν, ὅμως, εἶναι ἄμετρη καί ἄκαιρη δημιουργεῖ φιληδονία. Ὁ ἀγωνιστής πού διαθέτει διάκριση δέν θά ἐπιχειρήση ἀγῶνες καί ἀπόκτηση χαρισμάτων πρό καιροῦ. «Μὴ τοίνυν», συμβουλεύει ὁ Ἅγιος, «τὰ τοῦ καιροῦ ζητήσωμεν πρὸ καιροῦ, ἐξ ὑπερηφάνου προθυμίας ἀπατώμενοι· μὴ ἐν Χειμῶνι τὰ τοῦ θέρους· μὴ ἐν σπόρῳ τὰ τῶν δραγμάτων· ἐπειδὴ καιρὸς τοῦ σπεῖραι πόνους καὶ καιρὸς τοῦ θερίσαι χάριτας τὰς ἀρρήτους· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲ ἐν τῷ καιρῷ τὰ τοῦ καιροῦ οἰκεῖα κομισόμεθα».

Στήν ἀρετή τῆς ὑπακοῆς ἀφιερώνεται ἕνας ἐκτενέστατος λόγος στήν Κλίμακα καί δικαιολογημένα, ἀφοῦ τό σύγγραμμα διαλαμβάνει τά τῆς Μοναχικῆς πολιτείας. Τήν χαρακτηρίζει μάλιστα, μαζί μέ τήν εὐθύτητα τῆς καρδιᾶς, ὡς δρόμο καί ἀφορμή γιά τήν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν. Ὅσο ὅμως εἶναι θεμελώδης μοναχική ἀρετή ἡ ὑπακοή, ἐξ ἴσου ἀπαραίτητη εἶναι καί γιά τούς ἐν τῷ κόσμῳ πιστούς. Διά στόματος τοῦ Γέροντος ἤ τοῦ Πνευματικοῦ γνωρίζεται στόν ὑποτακτικό καί ἐξομολογούμενο τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἡ ὑπακοή, μέσῳ αὐτοῦ, ἀναφέρεται στόν Θεό. Ὁ πνευματικός ὁδηγός εἶναι ὁ Μωϋσῆς πού ἐξάγει τόν χειραγωγούμενο ἀπό τήν Αἴγυπτο τῶν παθῶν. Ἡ ὑπακοή εἶναι στοιχεῖο γνησιότητος τοῦ ἀγῶνος, διότι μέ τήν ὑπακοή ἡ ἄσκηση γίνεται κατά τήν κρίση ἐκείνου πού ἔχει ἀναλάβει

ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τήν εὐθύνη τῆς ψυχῆς μας καί ὄχι κατά τό οἰκεῖο, συνήθως ἁμαρτωλό καί ἐγωϊστικό θέλημα. «Πύκται καὶ ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ» καί «ἀνδρεῖοι πολεμισταί» χαρακτηρίζονται οἱ ὑποτακτικοί, πού μέ ἀσπίδα τήν πίστη στό Θεό καί τήν ἀδίστακτη ἐπιστοσύνη στόν γυμναστή τους καί μέ περικεφαλαία τίς εὐχές τοῦ Γέροντά τους, γίνονται εὐκατάνυκτοι, γλυκομίλητοι, ἐγκρατεῖς, μέ ἀγωνιστικό ζῆλο, μέ πνευματική θερμότητα, ἀπολέμητοι ἀπό τά πάθη. Ἡ διαρκής ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος καί οἱ παιδαγωγικοί ἐξευτελισμοί ἀπό τόν Πνευματικό Πατέρα ὁδηγοῦν τούς ὑποτακτικούς στήν μητέρα τῶν ἀρετῶν, τήν ταπεινοφροσύνη. Ὑπακοή σημαίνει ἄρνηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀλλά καί ἀσφάλεια τήν πνευματική πορεία. Ἡ ἐμπιστοσύνη στόν λογισμό μας καί στήν διάκρισή μας σημαίνει βέβαιη καταστροφή, ἐνῶ ἡ ἀνάθεση τοῦ φορτίου μας στούς ὤμους κάποιου ἄλλου, εἶναι τραχεῖα μέν, ἀλλά σύντομη καί ἀσφαλής ὁδός σωτηρίας.

Στήν ἐνίσχυση τῆς ἐμπιστοσύνης πρός τόν Πνευματικό μας πατέρα συντελεῖ ἡ ἐνθύμηση τῶν ἀρετῶν του καί τῶν πνευματικῶν του κατορθωμάτων, ἐνῶ ἡ λεπτολόγος ἐξέταση τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν του τήν κλονίζει. Γι᾽ αὐτό, συνιστᾶ ὁ Ἅγιος, νά φεύγης μακριά σάν ἀπό πορνεία ἀπό τόν λογισμό πού σοῦ ὑποβάλλει νά κρίνης τόν Γέροντα.

Πηγή: ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ